

NÉMETH LÁSZLÓ

KIADATLAN

ÍRÁSAIBÓL

Korszak végén

A második világháborúval nemcsak az a korszak záródott le, amelyet elég külsőségesen a két háború közének neveztek el. Ennek az időszaknak az eleje, a régi Magyarország szétszakadása, a Horthy-restauráció, Ady halála, valóban elég éles korhatár, a végét azonban ma még bajos volna megállapítani. Az irodalmi hullám, amely a húszas-harmincas években kezdett emelkedni, épp a világháború alatt vetette meg taraját, legszebb eredményeit pedig tán csak a 44-es uralomváltás után hozta. Az 1948-as év a Válasz megszűnésével határkö volna az irodalomban, ha a megszokott történeti cezúrát is megtalálnánk mellette, s ennek a szigetcsúcsnak az elsüllyedése nem következik be olyan észrevétlen. Nem hiszem, hogy az új rend bevezetése akár nálunk, akár Európában olyan fontos korhatár volna, mint ahogyan sokan hitték. 1918 óta a világállam megalkotása, a világnézeti irány elnyerése az „idő témája”, az első húsz év — 1939-ig — egy előkészítő kor volt, az azóta eltelt s még ki tudja meddig tartó esztendőök: a hideg és a meleg háborúk kora. Ez a kor a mi irodalmunkban is, bár kétségkívül hullámvölgyben vagyunk, valószínűleg csak a nagy világot vajúdtató hegemoniakérdés eldőlésével fog lezáródni.

Lezárul azonban (s jóformán a lelkekben le is zárult már) ezzel az intervallummal egy másik, sokkal hosszabb szellemtörténeti áram, amelynek ez csak az utolsó tarajlása volt. Ez a XVIII. század második felében indult ki Németországból, s terjedt rá Kelet-Európa valamennyi nemzetére. Azt a közel kétszáz évet, amely alatt kibontakozott s végső konzekvenciáihoz jutott, a nacionalizmus korának lehetne legtalálóbban nevezni. Kelet-Európa népei, a németeket